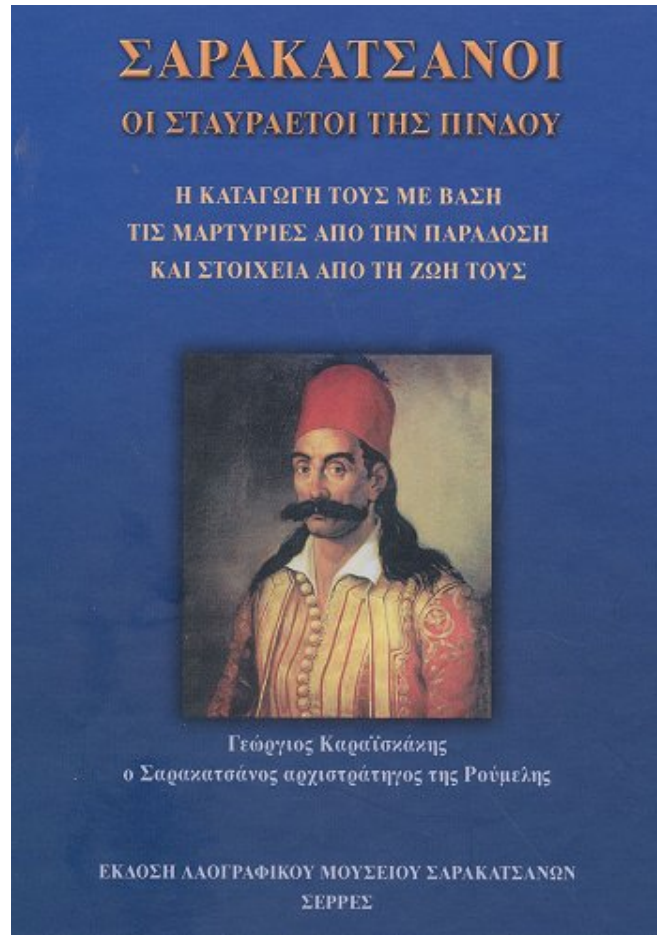

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΣΑΟΥΣΗ
Προέδρου του Λαογραφικού Μουσείου Σαρακατσάνων

ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΟΙ ΟΙ ΣΤΑΥΡΑΕΤΟΙ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΜΕ ΒΑΣΗ
ΤΙΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ
ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥΣ

ΓΙΑ ΤΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΩΝ

ΕΚΔΟΣΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΩΝ
ΣΕΡΡΕΣ 2006

Λαογραφικό Μουσείο Σαρακατσάνων

ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

*Συγχαίρω εγώ τους ιδρυτάς ετούτου του Μουσείου
που μου ανοίγει την καρδιά σαν ανθισμένο κρίνο.
Θέλω πάντα να το κοιτώ και δεν μπορώ να φύγω.
Είδα καλύβι παλιακό και παλιακά στρωμένο,
καρβέλια όπως ήξερα, λιγκέρια αραδιασμένα.
Σε χλιαρολόγο ξύλινο τα χλιάρια κρεμασμένα.
Είδα το κονσμοκρέββατο, εικόνα και καντήλα
και το σταυρό μου έκανα και νέα ανάσα πήρα.
Εδώ είναι οι φορεσιές οι όμορφα κεντημένες.
Φουρτούνες πέρασαν αυτές και βγήκαν τιμημένες.*

16-8-1980

Γεώργιος Ρούφος - Γενισέα Ξάνθης

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Το βιβλίο αυτό το αφιερώνω στην ακούραστη ερευνήτρια της λαϊκής μας τέχνης κυρία Πόπη Ζώρα επίτιμη διευθύντρια του Μουσείου Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, πρόεδρο της Ελληνικής Εταιρείας Λαογραφικής Μουσειολογίας και επιστημονικό σύμβουλο του Λαογραφικού Μουσείου Σαρακατσάνων.

Η κυρία Πόπη Ζώρα αφιέρωσε και εξακολουθεί να αφιερώνει φιλοκερδώς πάντοτε πολύτιμο χρόνο για το μουσείο από την προετοιμασία του ήδη και την αρχική εγκατάστασή του στο αρχοντικό της οδού Κωνσταντινουπόλεως και την οριστική στη συνέχεια μεταστέγασή του στο τωρινό κτήριο το οποίο έχει κατασκευασθεί σύμφωνα με τις σύγχρονες απαιτήσεις της Μουσειολογίας ειδικά για το μουσείο αυτό, με την οικονομική αρωγή και εποπτεία του Υπουργείου Πολιτισμού.

Η γνώση και η πείρα της κυρία Ζώρας για την όλη συγκρότηση και οργάνωση του μουσείου συνέβαλλαν σημαντικά ώστε αυτό να τύχει ειδικού βραβείου το 1987 στο Ντάραμ της Αγγλίας του Ευρωπαϊκού Βραβείου του Μουσείου της Χρονιάς, ως ένα από τα 16 περισσότερο ενδιαφέροντα τοπικά μουσεία της Ευρώπης μεταξύ 71 που είχαν προκριθεί για βράβευση ανάμεσα σε 146 που είχαν διαγωνισθεί.

Το βιβλίο αφιερώνω επίσης σ' όλους τους Σαρακατσάνους που βοήθησαν στη δημιουργία του μουσείου προσφέροντας πολύτιμα οικογενειακά κειμήλια. Επίσης σ' όσους έδωσαν στοιχεία για το αρχείο του μέσα από τα οποία προβάλλουν οι βαθιές αρχαιοελληνικές ρίζες των Σαρακατσάνων και

Στη μνήμη της πολυαγαπημένης μου συζύγου Ευαγγελίας η οποία μου συμπαραστάθηκε όλα τα χρόνια δίνοντάς μου κουράγιο να συνεχίσω την έρευνα με την ανοχή της και την περίσσια αγάπη της.

Βασίλειος Τσαούσης

Πόπη Ζώρα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΟΥΡΛΑ

Ο Σαρακατσάνος συντάκτης του παρόντος συγγράμματος κ. Βασίλειος Τσαούσης είναι σήμερα για την ζωή και τις παραδόσεις των Σαρακατσάνων και για την πολιτιστική τους ταυτότητα μια ζωντανή πηγή πλούσιων και αυθεντικών πληροφοριών. Καθώς έζησε ο ίδιος όλα τα παιδικά και εφηβικά του χρόνια στην αρχέγονη Σαρακατσάνικη κοινωνία στα τσελιγκάτα με την γνήσια άφθαρτη και αναλλοίωτη σαρακατσάνικη ζωή, μπορεί να μιλάει όχι πληροφορημένος από τρίτους όπως τόσοι άλλοι που έγραψαν για το ίδιο θέμα αλλά από τα ίδια τα βιώματά του

Διαβάζοντας το βιβλίο του ξαναζώ την γνήσια σαρακατσάνικη ζωή που ευτύχησα να βιώσω με όλες τις δυσκολίες και το μεγαλείο της

Δυσκολίες με τις μεγάλες στερήσεις το συνεχή αγώνα για την αξιοπρεπή διαβίωση την πάλη με τα στοιχεία της φύσης λόγω κτηνοτροφικού επαγγέλματος.

Συνθήκες που όχι μόνο δεν τους έκαμπταν αλλά χαλύβδωναν τη θέλησή τους. Όχι μόνο δεν τους έκαναν συμπλεγματικούς απέναντι στη σύγχρονη κοινωνία αλλά καλλιεργούσαν ένα αίσθημα περηφάνιας και δημιουργικής προσπάθειας όχι μόνο για τον εαυτό τους αλλά και για την πατρίδα

Ζήσαμε το μεγαλείο που εκπορεύεται από την αμετακίνητη προσήλωση σε αρχές και αξίες όπως η φιλοπατρία η πίστη στην ορθοδοξία η οικογενειακή και κοινωνική αλληλεγγύη.

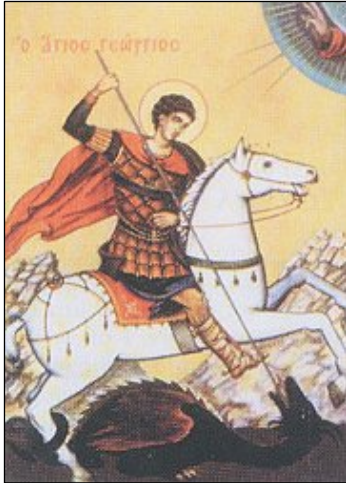
Όσο ακόμα ζει αυτή η γενιά της γνήσιας σαρακατσάνικης ζωής πρέπει να καταγραφούν όλες οι πτυχές αυτού του τρόπου ζωής της μετάβασης και της ενσωμάτωσης στην ευρύτερη κοινωνία.

Ο Βασίλης Τσαούσης πέρασε στη σύγχρονη κοινωνία διατηρώντας αλώβητες τις αρχές του, προσέφερε πολλά στην ανάδειξη της ζωής των Σαρακατσαναίων και έχει ακόμα πολλά να προσφέρει στο μέλλον.

Γ. Σούρλας

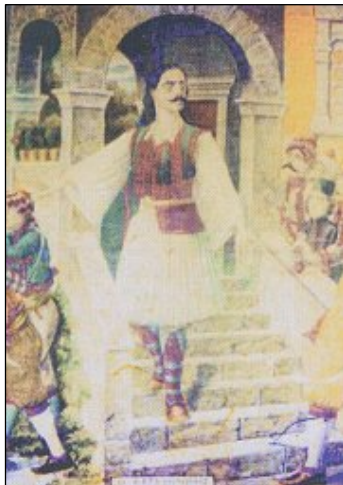
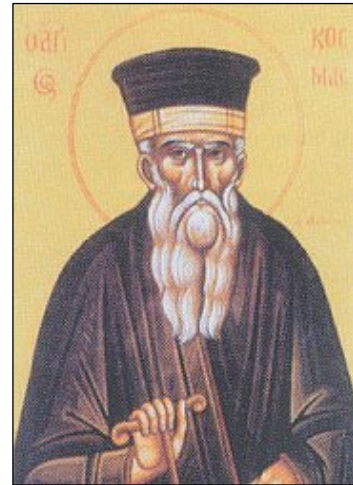

Ανδριάντας Α. Κατσαντώνη φιλοτεχνημένος με πρωτοβουλία και δαπάνες του Συλλόγου Σαρακατσάνων Ελευθερίου «Ο Σταυραετός» (ο Κατσαντώνης όπως ήταν στα χρόνια της κλεφτορίας)

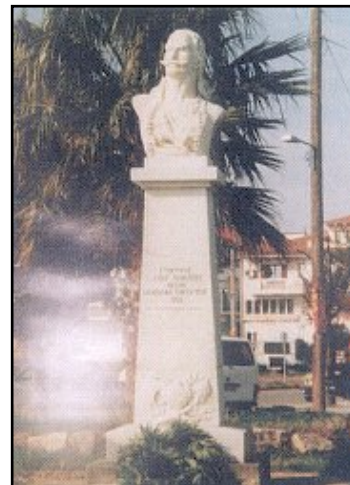
Ο άγιος Γεώργιος, τον οποίο οι Σαρακατσάνοι σέβονται ιδιαίτερα και τον είχαν στα φυλαχτά τους μαζί με τον άγιο Δημήτριο

Ο άγιος Κοσμάς τον οποίο οι Σαρακατσάνοι σέβονται και επικαλούνται συχνά, και συνηθίζουν να τον λένε Πατροκοσμά

Ο εθνομάρτυρας Κατσαντώνης καθώς βγαίνει από το μοναστήρι, στο οποίο έμεινε βαριά άρρωστος, αγέρωχος σαν αρχάγγελος, για να τον πάρουν οι Τούρκοι, αφού πρώτα η αρρώστια του πήρε τις δυνάμεις. (τοιχογραφία από μοναστήρι του Αγίου Όρους)

Προτομή του στρατηγού Λιακατά, που θυσιάστηκε μαζί με 300 Σαρακατσάνους στον Ντολμά Μεσολογγίου (δωρεά Ηλία Σαμουρέλη). Από τους 300 οι 80 ήταν αδελφοζαδέφια.

Ο Πλάτανος του τόπου του μαρτυρίου του Κατσαντώνη στην Πλατεία Κατσαντώνη, έξω από την πύλη του σεραγιού, η οποία λεγόταν Πλατεία Αλή Πασά και το 1972 μετονομάστηκε σε Πλατεία Κατσαντώνη, όπως δείχνει και η ταμπέλλα, με πρόταση του τότε προέδρου του Συλλόγου Σαρακατσάνων Βασιλείου Τσαούση προς τον δήμαρχο Ιωαννίνων.

Ο «καθαγιασμένος τόπος του μαρτυρίου του Κατσαντώνη», όπως τον χαρακτήρισε ο τότε μητροπολίτης Ιωαννίνων Σεραφείμ, ο έπειτα αρχιεπίσκοπος Αθηνών, έξω από την πύλη του σεραγιού του Αλή Πασά, ο οποίος τόπος σήμερα λέγεται Πλατεία Κατσαντώνη.

Τρισάγιο στον «καθαγιασμένο τόπο» για τον Κατσαντώνη από το Σύλλογο Σαρακατσάνων Νομού Σερρών «Ο Κατσαντώνης» το 1972.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	9
Περιεχόμενα	13
Βιβλιογραφία	14
Εισαγωγικό σημείωμα	15
1. Ποιοι είναι οι Σαρακατσάνοι	17
2. Τί ήταν οι Σαρακατσάνοι	88
3. Ανασκευή λαθεμένων απόψεων για τους Σαρακατσάνους	137
4. Ταφή των νεκρών	173
5. Υφαντά	177
6. Φορεσιές	197
7. Ο φλάμπουρας	221
8. Ψωμί και φαγητά	227
9. Πρακτική ιατρική και κτηνιατρική	235
10. Σταυρωτός χορός και παιχνίδια	247
11. Δοξασίες	271
12. Έρευνα για τα τσελιγκάτα Μακεδονίας - Δ. Θράκης της περιόδου 1939-1940	285
13. Απογραφές	342
Ευρετήριο	361

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Καρακατσάνοι ή Σαρακατσάνοι ήταν οι σταυραετοί της Πίνδου. Ανέβηκαν στην Πίνδο μετά το 1380 περίπου έκαμαν τα κονάκια τους στα ίδια μέρη που κατοικούσαν οι αετοί και οι σταυραετοί γιατί εκεί μπορούσαν να ζήσουν ελεύθεροι. Τα κονάκια τους ήταν στην αρχή κωνικές καλύβες, η αρχαιοελληνική αρχιτεκτονική κωνική κατοικία σύμφωνα με τον καθηγητή της αρχιτεκτονικής Μουτσόπουλο Κωνσταντίνο του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Εκεί, στις κορφές της Πίνδου, έστησαν τον φλάμπουρα με το χρώμα της φωτιάς, (που ήταν η σημαία του Βυζαντίου)Συνεχιστές της φρουράς του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ο οποίος τους είχε δώσει εντολή να μην παραδοθούν και να συνεχίσουν να πολεμάνε τους Τούρκους, σύμφωνα με την αναφορά του Κολοκοτρώνη προς τον Άγγλο Ναύαρχο Άμιλτον.

Δημιούργησαν την κλεφτουριά για την αποτίναξη του ζυγού

Από πολύ νέος ασχολήθηκα με την καταγωγή των Σαρακατσάνων, επειδή είχα βιώματα πάρα πολλά, γιατί έζησα μέχρι τα δεκαέξι μου χρόνια στα τσελιγκάτα στα οποία βίωσα μια κοινωνία μεγάλων αρχών. Στην πορεία διαβάζοντας όλους όσους είχαν γράψει για τους Σαρακατσάνους εξέφρασα τις επιφυλάξεις μου σε πολλά θέματα. Αυτός ήταν ο λόγος που με ανάγκασε να ασχοληθώ με την έρευνα όσο αναφορά τους Σαρακατσάνους από το 1950συγκεντρώνοντας πληροφορίες στις αρχές από γέροντες του Νομού Σερρών και στην συνέχεια από όλη την Ελλάδα και την Βουλγαρία στην οποία, σημειωτέον, υπάρχουν εγκλωβισμένοι περίπου 12.000 Σαρακατσάνοι, και ήρθα σε επαφή με το 40 ή 50% περίπου αυτών. Όλοι μιλούσαν Ελληνικά, όπως τα γνώριζα εγώ αφού η προφορά μας ήταν η ίδια μέχρι το 1950 .

Έλαβα μέρος στην Βουλγαρία σε γάμους, σε βαφτίσια και σε γκουρμπάνια (τάμα σε ονομαστική εορτή). Τα στοιχεία που έχω συγκεντρωμένα και αυτά που είχα βιώσει στα δεκαέξι μου χρόνια αποδεικνύουν μια άρτια οργανωμένη κοινωνία, που πρέπει να είχε δημιουργηθεί στις αρχές από φιλελεύθερους και αξιοπρεπείς ανθρώπους δημιουργώντας την σωστή βάση, στην οποία πορεύτηκε η κοινωνία μας όλα τα χρόνια της κλεφτουριάς, που έζησαν οι Σαρακατσάνοι στην Πίνδο και μετά το 1815 περίπου που τα παιδιά τους έφυγαν από εκεί και έζησαν την νομαδική ζωή.

Στην κοινωνία των Σαρακατσάνων όλες οι αποφάσεις παίρνονταν, θα το έλεγα δημοκρατικά συζητιόνταν σε όλες τις φάρες και όλοι οι αρχηγοί από κοινού έπαιρναν τις αποφάσεις. Μια κοινωνία στην οποία όλοι οι αρχηγοί ήταν αποδεκτοί από τα μέλη της όχι διορισμένοι ή ψηφισμένοι για να υποθέσει κανείς ότι κατά κάποιο τρόπο πειθαναγκάστηκε κάποιος να τον δεχτεί για αρχηγό.

Όλοι όσοι ασχολήθηκαν με την έρευνα για τους Σαρακατσάνους κατέβαλαν ευγενή προσπάθεια και κόπο θέλοντας να αναδείξουν την ζωή και την ιστορία των Σαρακατσάνων, εκτός από δύο, που πιστεύω ότι συνειδητά έγραψαν μυθοφανή θέματα για εντυπώσεις. Όλοι οι άλλοι, όμως, παρ' όλη την ευγενή τους προσπάθεια, δεν έδωσαν τις απαντήσεις που μόνες τους προβάλλονται, εφ' όσον ερευνήσεις τι ήταν οι Σαρακατσάνοι και που ζούσαν. Προσέγγισαν την απάντηση αλλά δεν την έδωσαν. Δεν ξέρω γιατί.

Ενώ όλοι δέχονται στην αρχή ότι ήταν νομάδες από χιλιετίες, στην συνέχεια, χωρίς να τους προβληματίζει, δέχονται ότι έχουν κοιτίδα. Λένε ότι έφυγαν από το Βασταβέτσι από χωριά των Αγράφων και των Τζουμέρκων, από το Συράκο και το Σούλι. Όλα τα ανωτέρω χωριά είναι τα χωριά στα οποία αναφέρεται και η παράδοση, όπως θα δείτε στην συνέχεια της εργασίας. Όλα

τα χωριά αυτά είναι κτισμένα μετά το 1400 και είναι στις αετοφωλιές, όπως προανέφερα, και πολύ εύστοχα το έχει προσδιορίσει μια γριά από τον Αετό Τρικάλων λέγοντας :

«Εμείς παιδί μου, οι πρόγονοί μας ήταν φερτοί εδώ, τα χωριά μας είναι κλεφτοχώρια κάθε χωριό ήταν και λημέρι κλέφτικο». Γιατί όμως δεν θέλησαν να δώσουν την λύση αφήνοντας να διαιωνίζεται η λάθος θεωρεία περί πρωτόγονου νομαδισμού και κοινωνικών γνωρισμάτων ; Τα στοιχεία αυτά, όμως, τα αρνούνται στην πορεία του έργου τους δεχόμενοι την πρωτοκαθεδρία στην κλεφτουριά και την άξια κοινωνική τους δομή.

Όλα όμως τα γράφουν αποσπασματικά, έτσι που να δυσκολεύουν τον αναγνώστη να καταλάβει τι ακριβώς συμβαίνει συμπαρασύροντας και νέους ερευνητές να δέχονται το άσπρο μαύρο, επειδή έτσι το βρήκαν γραμμένο. Στην πορεία του έργου μου το φαινόμενο των τόσο μεγάλων ερευνητών που ξεκινούν με το ότι οι Σαρακατσάνοι ήταν νομάδες από χιλιετηρίδες και στην πορεία να δέχονται ότι είχαν κοιτίδα, το παρομοιάζω με γόρδιο δεσμό.

Ο μακεδονομάχος Κώστας Γαρέφης και Σαρακατσάνοι που έλαβαν μέρος στο Μακεδόνικο αγώνα

ΑΠΟΓΟΝΟΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΟΥΛΙΩΤΗ ΚΑΠΕΤΑΝ ΓΑΡΕΦΗ ΓΑΡΕΦΗ Ή ΚΑΠΕΤΑΝ ΣΚΛΗΡΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Ο Γαρέφης ως υπαρχηγός του Τσάρα Νικολή είχε συμμετάσχει στην οργάνωση της ναυτικής δύναμης κατόπιν εντολής του εθνομάρτυρα Κατσαντώνη, αρχιστράτηγου της κλεφτουριάς το 1807. Ο καπετάν Γαρέφης, ή Σκληρός, μετά τη δολοφονία του Τσάρα Νικολή έφυγε από τη Χαλκιδική, που ήταν το ορμητήριό τους, και πέρασε στο Πήλιο μαζί με δύο άλλους Σουλιώτες, τον Ξαφογιάννη και τον Κούρβαν. Στο Πήλιο συναντήθηκε με τον Ανθιμο Γαζή, μεγάλο παράγοντα της κλεφτουριάς, ο οποίος τον κάλεσε στις Μηλιές και τον φιλοξένησε. Ο Γαρέφης έμεινε στις Μηλιές και παντρεύτηκε την κόρη του Καπετάν Τσανάκα από τη Μακρινίτσα, γαμπρού της αρματολίτικης οικογένειας Μπασδέκη. Έκανε τρία παιδιά, τον Αποστόλη πριν από το 1820, τον Κωνσταντίνο το 1820 και το Δημήτριο το 1825. Από τα τρία παιδιά του Γαρέφη Γαρέφη συνέχισαν τον αγώνα του πατέρα τους ο Κωνσταντίνος, 1820-1911, και ο Δημήτριος ή Κατσούδας, 1825-1915, πατέρας του Σουλιώτη και Σαρακατσάνου Καπετάν Γαρέφη. Ο καπετάν Γαρέφης, στις φλέβες του οποίου κυκλοφορούσε το αίμα της κλέφτικης γενιάς, δεν μπορούσε να ησυχάσει και να κάνει τις εργασίες από τις οποίες κέρδιζε πολλά χρήματα, οι οποίες δεν τον συγκινούσαν καθόλου. Το μυαλό του ήταν στον αγώνα κατά των Τούρκων. Έζησε το Μακεδόνικο αγώνα, στην αρχή ως πρωτοπαλικάρο του Μαζαράκη - καπετάν Ακρίτα και μετά ως καπετάνιος των μακεδονομάχων, έβαλε σκοπό να δώσει τέλος στη θηριωδία των κομιτατζήδων, για να παραδώσει τη Μακεδονία ελεύθερη στη μητέρα Ελλάδα, την οποία είχε ερωτευθεί, όπως εκμυστηρευόταν στη μάνα του. Της έλεγε: Μάνα μη μου λες για προξενιές. Εγώ αγάπησα τη Μακεδονία.

Για την υλοποίηση του μεγάλου αυτού εγχειρήματος συνεργάστηκε μυστικά με τρία Σαρακατσάνικα τσελιγκάτα, του Σουλτογιάννη, του Γιαννακούλα και του Καραφυλλιά, ο οποίος έπρεπε να βρει τον τρόπο να προσεγγίσει τους πλέον αιμοσταγείς κομιτατζήδες, τον καπετάν Καρατάσο και το φοβερό Λούκα. Ο Καραφυλλιάς, πάντα υπό την καθοδήγηση του καπετάν Γαρέφη, οι άνδρες του οποίου ήταν κρυμμένοι για μεγάλο διάστημα, για να μη μαθευτεί η παρουσία τους, και τρέφονταν από τα τρία τσελιγκάτα, κατάφερε να προσελκύσει τους Κομιτατζήδες και να τους κάνει, τραπέζι στο τσελιγκάτο του. Εκεί ήταν η αρχή του τέλους για τους Κομιτατζήδες αλλά και για τη ζωή του Καπετάν Γαρέφη.

Ο Γαρέφης, αφού ενίσχυσε τους άνδρες του και με Σαρακατσάνους από τα τσελιγκάτα, τους καθοδήγησε τι ώρα και από πού θα χτυπούσαν τους απλούς κομιτατζήδες, που έτρωγαν και έπιναν σε δύο καλύβια. Αυτός ανέλαβε να καθαρίσει τους αρχηγούς που έτρωγαν τα ψημένα αρνιά και τις Σαρακατσάνικες πίτες, πίνοντας το άφθονο κρασί που είχε αγοραστεί για τη συγκεκριμένη περίπτωση. Αφού πρώτα με τρόπο έδιωξαν τα περισσότερα γυναικόπαιδα από το τσελιγκάτο, την κατάλληλη στιγμή που έκρινε ο Γαρέφης, όρμησε στο καλύβι των αρχηγών με το πιστόλι και το μαχαίρι και σε χρόνο μηδέν τους σκότωσε όλους εκτός από τον τρομερό Λούκα, τον οποίο τραυμάτισε βαριά. Ο Λούκας, που όπως λένε ήταν μεγαλόσωμος και με μεγάλο κεφάλι, χτύπησε με το κεφάλι του την καλύβα και σπάζοντας τα λούρα έφυγε, αφήνοντας εμβρόντητο τον καπετάν Γαρέφη, ο οποίος στη

βιασύνη του να τον προλάβει έτρεξε στην πόρτα, στην οποία είχε φρουρό με την εντολή όποιος βγει έξω να τον σκοτώσει, και χωρίς να προειδοποιήσει το φρουρό του, πετάχτηκε έξω, δεχόμενος στην κοιλιά το φονικό βόλι του δικού του παλικαριού.

Παρ' όλο το βαρύ τραύμα του, χωρίς να το δείξει σε κανέναν, έδωσε τις κατάλληλες εντολές για την πλήρη εξόντωση των κομιτατζήδων. Όντως όλοι εξοντώθηκαν μη εξαιρουμένου και του Λούκα, τον οποίο βρήκαν πεθαμένο μετά από τρεις μέρες.

Το Γαρέφι τον μετέφεραν με φορείο στα άλλα τσελιγκάτα και οι Σαρακατσάνοι, πήγαν να φέρουν γιατρό από το μοναστήρι. Όταν ήρθε ο γιατρός, ήταν ήδη πεθαμένος.

Οι Σαρακατσάνοι τον έντυσαν με γαμπριάτικη φορεσιά, για να τον παντρέψουν με μοιρολόγια με την αγαπημένη του Μακεδονία, όπως έλεγε, θάβοντας τον στο χωριό Γραδέσνιτσα.

Στο στρώμα του πόνου συνέχεια τραγουδούσε και μονολογώντας πολλές φορές έλεγε για τη μάνα του και τις αδελφές του: Μανούλα μου και αδερφούλες μου αυτού που γνέθετε δεν γρυτσιλιάζει η κλωστή σας για να καταλάβετε ότι κινδυνεύω να πεθάνω;

Με τραγούδι οι Σαρακατσάνοι περιέσωζαν τα ιστορικά γεγονότα όπως το παρακάτω:

ΚΛΕΦΤΙΚΟ ΤΑΒΛΑΣ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΓΑΡΕΦΗ
ΝΑΣΙΟΥΛΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΣΕΡΡΩΝ - ΕΤΩΝ 97
Ταινία 3β από 436-446. Τ.Κ. 4β 271-398
ΚΑΛΑ ΗΣΟΥΝ ΛΟΥΚΑ Μ' ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΣΟΥ

*Καλά ήσουν Λούκα μ' στο χωριό σ' στο Αέχωβο στη ράχη,
τι χάλευες τι γύρευες πέρα στην Καρατσόβα.
Κατηγορίες μας έρχονται από τον πρωτοζιάρκα.
Τα πέρα Λούκα μ' να πάγαινες, πέρα στην Καρατσιόβα,
αντάρτες πέρα πέρασαν κατ' τα βουλγαροχώρια.
Καλά πήγα και πέρασα όλο το καλοκαίρι
με τα ρακιά με τα κρασιά και τους γλυκούς καφέδες
και τότε το Χινόπωρο εικοσιπέντε Σεπτεμβρίου,
Καραφιλιάς μας πρόδωσε και Γιώργος Κοτροζούλας
και ήρθαν και μας σκότωσαν εκεί μέσα στα καλύβια.
Αυτός ο Κώστας ο Γαρέφς το άζιο παλικάρι,
σαν αετός πετάχτηκε με το σπαθί στο χέρι,
μας πήρε τα κεφάλια μας...*

Γκόγκας Γεώργιος του Αριστεΐδη – Σέρρες
ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ ΓΚΟΓΚΟΣ - ΤΑΚΤΙΚΟΣ

Κατετάγη στους Μακεδονομάχους το 1904 περίπου, σε ηλικία 22 ετών, στον καπετάν Θανάση από την Βέβη. Ήταν σμιχτής στο τσελιγκάτο του Φαρμάκη, στο Καϊμάκ Τσαλάν. Στους Μακεδονομάχους που ήταν τον ζήτησαν οι Κρητικοί Μακεδονομάχοι για οδηγό μέχρι που ήρθε ο τακτικός στρατός στον οποίο και υπηρέτησε ως οδηγός πρόσκοπος. Εξαιτίας του γεγονότος αυτού οι Σαρακατσάνοι τον επονόμαζαν Τακτικό και αυτό του

έμεινε ως επίθετο. Εκείνο που είναι χαρακτηριστικό και εκφράζει την θυσία των Σαρακατσάνων για το Κράτος σαν ύψιστη υποχρέωση προς αυτό, χωρίς καμιά αποζημίωση από αυτό, είναι η άρνηση του Τακτικού να δεχτεί την δωρεά χωραφιών και άλλων προνομίων που του έδιναν σαν Μακεδονομάχο.

Όταν ρωτήθηκε από τον εγγονό του Γκόγκα Γεώργιο του Αριστείδη γιατί δεν δέχτηκε να πάρει τον κλήρο χωραφιών και τα άλλα προνόμια, αυτός χωρίς την παραμικρή ενοχή του είπε: εγώ είχα περιουσία και την άφησα για να πολεμήσω για την πατρίδα και όχι για να πάρω από το κράτος περιουσία. Για μένα θα ήταν ντροπή να κάνω κάτι τέτοιο. Περιουσία είχα και ξανάκανα όπως ξέρεις μόνο με την αξία μου και την βοήθεια των παιδιών μου.

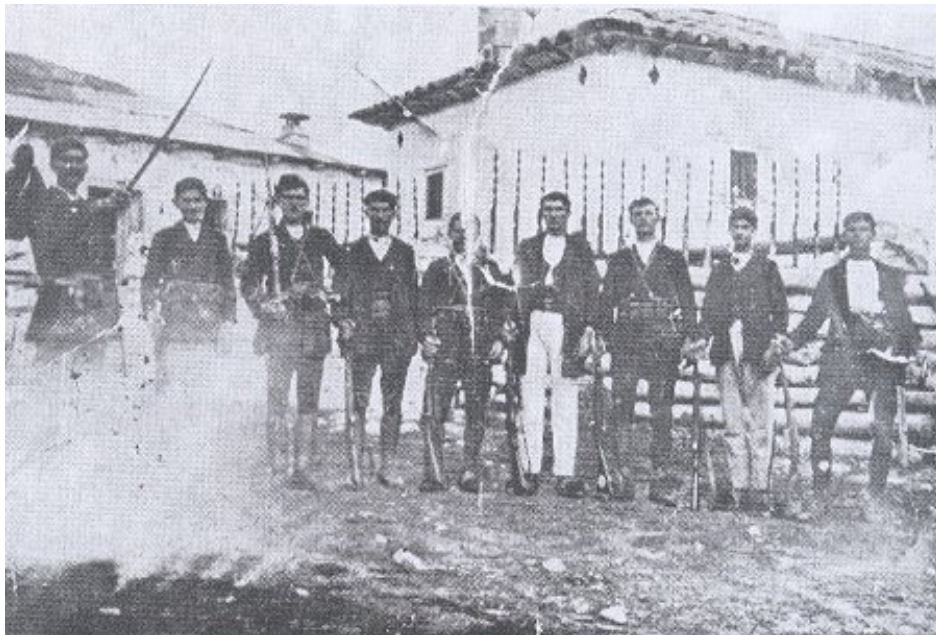
Ζαρογιάννης Αθανάσιος - Άγιος Σπυρίδωνας
ΚΑΠΕΤΑΝ ΝΑΝΗΣ

Όταν πέρασε ο Παύλος Μελάς από την Μακεδονία, έκανε στο Λιτόχωρο, στην Μονή του Αγίου Διονυσίου, μια συγκέντρωση στους εκεί κτηνοτρόφους. Ο Νάνης παιδί του Γιώργου Ζαρογιάννη γεννήθηκε το 1882 ή 1883 και όταν μεγάλωσε ήθελε να γίνει κλέφτης. Όταν ήρθε ο Μελάς του ζήτησε να πάει μαζί του και αυτός τον πήρε. Αρρώστησε όμως ο Νάνης, και ο Μελάς τον έστειλε πίσω. Στο άλλο ταξίδι που θα περάσω του είπε θα σε πάρω μαζί μου. Στο επόμενο όμως ταξίδι ο Μελάς δεν πέρασε από το Λιτόχωρο, πέρασε από τον Τίρναβο, και ο Νάνης δεν πήγε μαζί του. Στο διάστημα που κάθισε ο Νάνης με τον Μελά, ο Μελάς του είπε ότι θα γίνουν κλέφτες στα βουνά επάνω και θα διώκουν τους Βουλγάρους, όπως ο Κατσαντώνης τους Τούρκους. Αφού ο Νάνης έγινε καλά και έμαθε ότι ο Παύλος Μελάς πέρασε από τον Τίρναβο και όχι από το Λιτόχωρο, έκανε δική του ομάδα και ξεκίνησε τον πόλεμο εναντίον των Κομίτατζήδων και των συνεργατών τους. Τα περισσότερα μέλη της ομάδας του ήταν Σαρακατσάνοι. Ο Νάνης βοηθούσε όλους τους αδικημένους. Έμαθε ότι υπήρχαν άλλα όπλα, καλύτερα από αυτά που είχε και θέλησε να πάρει και αυτός. Τα όπλα αυτά τα έλεγαν Μάνλιχερ. Για να τα αποκτήσει πήγε σε έναν κτηνοτρόφο στο Λιτόχωρο, στο Γρηγόρη Φούντο, ο οποίος ήταν ξακουστός ζωέμπορας, και του ζήτησε τρία όπλα γιατί ήταν οικονομικά δυνατός. Αν δεν μου φέρεις τα όπλα του είπε θα σε σκοτώσω. Ο Φούντος τότε πήγε σε ένα βουλευτή στην Λάρισα ονόματι Ολύμπιο και του είπε τι συμβαίνει. Ο βουλευτής του είπε ότι τα όπλα έρχονται λίγα λίγα από την Αυστρία. Κανένας δεν μπορεί να του δώσει εκτός από τον Βασιλιά. Ο Φούντος του είπε να τα πληρώσουν. Ο Βασιλιάς δεν παίρνει χρήματα του είπε ο βουλευτής. Μόνο αν έχει κάποιο δώρο να του κάνεις. Όταν ήταν μικρός ο Νάνης είχε πιάσει ένα ελάφι. Όταν μεγάλωσε και έγινε ελαφίνα την έδωσε στο Φούντο. Ο Φούντος είπε στον βουλευτή να δώσουν στον Βασιλιά την ελαφίνα. Πήγαν στο Βασιλιά, του είπαν τι ήθελαν και του έδωσαν την ελαφίνα.

Ο Βασιλιάς ρώτησε για ποιον θέλουν τα όπλα. Του είπαν ότι τα θέλουν για τον Καπετάν Νάνη. Τότε αυτός είπε ότι τον ξέρει και ότι θα του δώσει πέντε όπλα αντί για τρία.

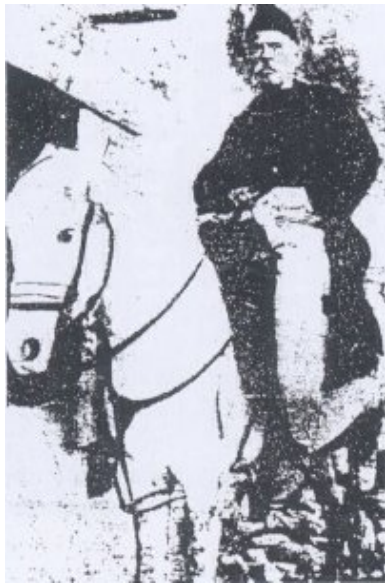
*Ο Μακεδονομάχος καπετάν Νάνης
με τα παλληκάρια του (1906-1912)*

*Ομάδα Σαρακατσάνων Μακεδονομάχων
του καπετάν Νάνη*

*Ο στρατηγός Μαζοράκης ή καπετάν Ακρίτας στο Μακεδονικό αγώνα
με Σαρακατσάνους της Θράκης*

*Ο Πασαγιώργης Καραφιλιάς έφιππος σε
μπινέκι, ο τσέλιγκας στα κονάκια του
οποίου στήθηκε η ενέδρα εναντίον των
κομιτατζήδων Λούκα και Καρατάσου.*

Καπετάν Γαρέφης

*Σαρακατσάνος Μακεδονομάχος
της Θράκης*

Σαρακατσάνοι Θράκης (1920)

Σαρακατσάνοι Δράμας (1935)

Μακεδονομάχος Σπανοβαγγέλης

Το 1857 ο Σπανοβαγγέλης εντάχθηκε στο αρματολίκι του Νταβέλι και του Κακαράπι σε νεαρά ηλικία και πολεμούσαν τους Τούρκους και τους Βουλγάρους στη Θεσσαλονίκη και τη Θεσσαλία. Ο Σπανοβαγγέλης καθάρισε ένα λυστρικό ασκέρι Τουρκαρβανιτών με 60 άντρες που δρούσε στην περιοχή Σελιτσάνι Αγιάς.

(πρόσθετο υλικό, δεν περιέχεται στο βιβλίο)

Σύμφωνα με την ιστορία στην επανάσταση του 1878 είχε ανακηρυχθεί ανεξάρτητο το Πήλιο και είχε σχηματιστεί κυβέρνηση με πρόεδρο τον πλούσιο πηλιορίτη Ιερωνιμά Κασαβέτη με έδρα την Πορταριά. Την επανάσταση την κατέστειλαν ισχυρές τουρκικές δυνάμεις που ήρθαν στο Βόλο με καράβια μετά την παύση του Ρωσοτουρκικού πολέμου. Στη Μακρινίτσα πολέμησαν πολλές γυναίκες με επικεφαλής την Σαρακατσάνα Μαργαρίτα Μαλιούφα. Την επανασκλάβωση του Πηλίου οι Σαρακατσάνοι την αποθανάτησαν με το παρακάτω τραγούδι:

*Κλαίνε όλα τα δέντρα, κλαίνε και τα κλαριά
κλαίει και η Μακρινίτσα η δόλια η Πορταριά
που πάτησαν στο Βόλο τα δώδεκα χωριά
πήραν αι δυο κοράσα από την Πορταριά
το ' να το λεν Ελένη τα ' άλλο Κωνσταντινιά
τη Λένη παν στην πόλη δώρο το Βασιλειά
την άλλη στο Βεζύρη την Κωνσταντινιά*

Το παραπάνω γεγονός οι Σαρακατσάνοι το απαθανάτισαν χρησιμοποιώντας το όνομα του προέδρου Κασαβέτη, στο όνομα του οποίου επικεντρώθηκε η λύπη και η καταστροφή, θέλοντας να τονίσουν μεταφορικά ότι δε θα στεναχωρηθούν, δε θα το κάνουν κασαβέτη.